

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, доцента **Слозанської Ганни Іванівни**
на дисертацію
Скочко Максима Олександровича
на тему: **«Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у
сільській місцевості»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 231 – Соціальна робота

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність теми дослідження **Скочко Максима Олександровича** обумовлена інноваційними процесами, які нині відбуваються в системі соціального захисту населення України.

Питання підтримки осіб/сімей, які перебувають в категорії вразливих та таких, що опинилися в складних життєвих обставинах є вкрай актуальними та пріоритетними для України. Інтерес фахівців з соціальної роботи до надання соціальних послуг тим, хто цього потребує останнім часом зростає та визначається як державний пріоритет. Про що свідчить державна політика щодо розробки та впровадження ефективної системи соціального захисту населення і розвитку соціальних послуг, що реалізується на основі застосування інтегрованого та сімейно-орієнтованого підходів.

Особлива увага приділяється питанню створення належних умов для надання соціальних послуг на рівні територіальних громад, які утворені по всій території України згідно реформи децентралізації. Згідно реформи, 80% повноважень, в тому числі і у сфері соціального захисту населення делеговано з державного рівня на місцевий. Про що йдеться в Державній стратегії регіонального розвитку України на 2021-2027 роки та інших нормативно-правових документах. Важливим при цьому є створення ефективної системи соціального захисту населення на рівні локальних спільнот, вироблення дієвих механізмів організації надання соціальних послуг та соціальних виплат. Особливо гострим це питання є для сільських територіальних громад, які не мають належного досвіду, підтримки для впровадження дієвої моделі надання соціальних послуг на місцевому рівні. Водночас, село потребує цього, так як відчуває та переживає своєрідний «подвійний удар» від впливу негативних наслідків соціально-економічних перетворень, що мають місце сьогодні в Україні: зростання рівня безробіття, зниження життєзабезпечення та рівня добробуту населення, неможливість само реалізуватися та розвиватися, старіння населення тощо. Соціальні проблеми особливо загострюються у сільській місцевості, а ресурсів для їх вирішення існує набагато менше, ніж у містах. Ускладнюють ситуацію відстала соціальна інфраструктура, дисперсність розселення, брак коштів і підготовлених фахівців.

За таких умов дослідження Скочко М.О., присвячене вивченню організаційно-змістових засад надання соціальних послуг в сільській місцевості є вкрай актуальним, доцільним і своєчасним.

Важливо відзначити, що дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Актуальні проблеми соціально-педагогічної теорії та практики» (державний реєстраційний номер 0111U007547) та держбюджетної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер: 0119U103978), яку розробляють науковці кафедри.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертантом:

– здійснено аналіз теоретичних аспектів проблеми дослідження, вивчено історичні аспекти становлення та розвитку соціальної допомоги на українських землях, висвітлено соціально-демографічний та соціально-економічний стан українського села та схарактеризовано досвід надання соціальних послуг у зарубіжних країнах;

– висвітлено організаційні засади надання соціальних послуг у сільській місцевості, здійснено аналіз законодавчої бази надання соціальних послуг; схарактеризовано роль державного та недержавного сектору у сфері соціального обслуговування населення, вивчено та представлено кращі практики надання соціальних послуг у сільській місцевості;

– розкрито зміст та спрямованість надання соціальних послуг, спрезентовано інноваційну модель надання соціальних послуг, запропоновано рекомендації та заходи з реалізації нормативно-правового механізму надання соціальних послуг на селі та обґрунтовано необхідність моніторингу надання соціальних послуг у сільській місцевості.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація М.О. Скочко є комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому *вперше*:

– теоретично обґрунтовано організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості, на основі чого розроблено авторську інноваційну модель, що включає державний рівень (контроль якості надання соціальних послуг; нормативно-правове управління соціальної сфери; регулювання діяльності структурних підрозділів соціальної сфери), районний рівень (моніторинг якості; забезпечення послугами; забезпечення кадрового потенціалу; створення структурних підрозділів у громаді; дотримання державних стандартів; моніторинг потреб), рівень громади (виявлення об'єктів соціальних послуг, інформування населення, надання соціальних послуг, визначення потреб, консультування населення); представлено взаємодію структурних підрозділів кожного з рівнів як єдиного організму надання соціальних послуг;

– уточнено сутність ключових понять дослідження («соціальні послуги», «надання соціальних послуг у сільській місцевості», «складні життєві обставини», «державні організації», «недержавні організації», «громадські організації», «грантова підтримка», «соціальна допомога»); проаналізовано законодавчу базу надання соціальних послуг у сільській місцевості;

– дістали подальшого розвитку аналіз форм та методів надання соціальних послуг у сільській місцевості; умови реалізації прав людини на соціальні послуги; дослідження кращих практик надання соціальних послуг на селі; вивчення і впровадження закордонного досвіду у вітчизняні соціальні структури.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертації М. О. Скочко науково аргументовано та визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, детально викладено його теоретичні положення. Відповідно до мети і завдань дібрано сучасні методи дослідження. Не викликає заперечень обраний авторкою спосіб викладу матеріалу дисертації.

Структура дисертації відповідає визначеному автором науковому апарату і засвідчує цілісний процес науково-дослідної роботи. Дисертантом опрацьовано основну літературу з предмету дослідження, на підставі розгляду якої сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота М. О. Скочко містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Не викликає сумнівів і практичне значення одержаних результатів. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження для вдосконалення системи надання соціальних послуг у сільській місцевості, для підвищення професійної кваліфікації соціальних працівників, представників менеджменту адміністративно-територіальних одиниць, а також під час професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Результати дослідження зорієнтовані на розробку конкретних заходів реалізації нормативно-правового механізму надання соціальних послуг у сільській місцевості.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Напрацювання автора дослідження можуть бути використані в лекційних курсах, практичних та семінарських заняттях під час підготовки

майбутніх фахівців із соціальної роботи у ЗВО; викладання професійно-орієнтованих навчальних дисциплін; підвищення кваліфікації і перекваліфікації працівників соціальних служб, установ та організацій державної та недержавної форм власності; розробки спецкурсів, спецсеминарів, навчальних посібників і у позааудиторній роботі студентів.

Схвальної оцінки заслуговує і те, що результати дослідження впроваджено в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 222/01 від 19.02.2021), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 1/2 – н від 29.01.2021), Національного університету біоресурсів і природокористування України (довідка № 0413 від 03.03.2021), в роботу Іваньківської об'єднаної територіальної громади (далі – ОТГ) (довідка № 324 від 10.03.2021).

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях. У джерельній базі дисертації й авторефераті представлено 25 публікацій, із них 14 одноосібні, із них 6 висвітлюють основні наукові результати дисертації (з них 1 - у зарубіжному періодичному науковому виданні), 7 – апробаційного характеру, 12 – додатково відображають наукові результати дисертації. Їх обсяг і якість відповідають вимогам. Висновки та результати дослідження доповідались на 3-х міжнародних, 4-х всеукраїнських та 2-х регіональних конференціях.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертаційна робота Сковцо М. О. має чітку структуру, відзначається цілісністю та логічністю викладу наукового матеріалу. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 233 сторінки (обсяг основного тексту дисертації – 180 сторінок). Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Дисертант на достатньому науковому рівні обґрунтував вибір теми, її актуальність, визначив мету, завдання, об'єкт, предмет, висвітлив наукову новизну та схарактеризував особистий внесок автора.

Дисертація добре структурована у 3 розділи. Назви розділів і підрозділів чіткі та інформативні щодо наукового рівня, змісту виконаної дослідницької роботи та її етапів.

У першому розділі – «Теоретичні засади досліджуваної проблеми» – представлено узагальнення історичного розвитку та становлення соціальної допомоги сільському населенню на українських землях, охарактеризовано її форми (піклування про бідних, німецьких, сиріт та старців, допомога і взаємодопомога, благодійництво, елементи соціальної роботи, що проводилися з різними категоріями і групами населення).

Здійснено аналіз соціально-демографічного, соціально-економічного та соціокультурного стану українського села та висвітлено вплив основних проблем, що виникали на селі на збільшення попиту на соціальні допомоги та необхідність соціального обслуговування.

Висвітлено основні підходи до організації системи соціального захисту населення закордоном. Схарактеризовано провідні моделі організації надання соціальних послуг населенню. Здійснено аналіз практичних аспектів провадження соціальної роботи у провідних країнах світу, діяльності соціальних агенцій різних форм власності з надання соціальних послуг та правове регулювання їх діяльності.

У другому розділі – «Організаційні засади надання соціальних послуг у сільській місцевості» - здійснено аналіз чинного законодавства, що регулює процес надання соціальних послуг в Україні в контексті реформ, що відбуваються. Зазначено, що згідно вимог законодавства, розвиток соціальної роботи є одним із основних напрямів державної політики у соціальній сфері. Визначено категорії отримувачів соціальних послуг у сільській місцевості та категоризовано законодавство, що легітимізує процес надання соціальних послуг означеним категоріям населення.

Висвітлено чинне законодавство, що регулює процес надання соціальних послуг в Україні в умовах децентралізації. З'ясовано, що співпраця державного та недержавного секторів у наданні соціальних послуг сприяє розширенню можливостей, використанню внутрішніх і зовнішніх ресурсів, взаємодії між отримувачами і надавачами соціальних послуг. Покращення партнерства між державними і недержавними організаціями допомагає громадянам реалізувати свої права на отримання соціальної допомоги.

У третьому розділі – «Зміст та спрямованість надання соціальних послуг у сільській місцевості» - представлено та описано інноваційну модель надання соціальних послуг у сільській місцевості, визначено її зміст та спрямованість. Інноваційна модель надання соціальних послуг у сільській місцевості передбачає взаємодію всіх структурних підрозділів як єдиного організму надання соціальних послуг, що дає можливість досягнути мети та результатів у реалізації становлення сталого соціального суспільства. Взаємодія усіх її ланок повинна сприяти формуванню системи соціальної політики, спроможної на повноцінну реалізацію потреб населення.

Здійснено обґрунтування рекомендацій щодо надання соціальних послуг у сільській місцевості (підвищення якості життя людей похилого віку шляхом створення умов для активного довголіття; рівні права та можливості для осіб з інвалідністю; залучення всіх наявних та можливих ресурсів держави для збереження і розвитку сім'ї; створення нової системи формування та розвитку компетенцій соціальних працівників; ефективна взаємодія всіх соціальних структур у сфері надання соціальних послуг; формування умов для реалізації принципів гідної праці у сфері соціального захисту населення; підвищення якості життя та доступності соціальних

послуг для жителів сільської місцевості та віддалених регіонів; цифровізація системи соціального захисту населення).

Встановлено, що моніторинг надання соціальних послуг як процес збору та фіксації даних за показниками, які характеризують систему надання соціальних послуг має постійним.

Додатки до дисертації доповнюють її, мають наукову та практичну цінність.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку сучасної науки та практики.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Скочко М.О., вважаємо за доцільне висловити кілька *міркувань та побажань*:

1) позитивно оцінюючи матеріал Р.1 «Теоретичні засади досліджуваної проблеми», в якому представлено історичні аспекти становлення і розвитку соціальної допомоги українського села, висвітлено базові підходи до здійснення соціальної роботи, провадження соціального захисту населення у провідних країнах світу, вважаємо, що автору дослідження вартувало б розкрити зміст базових понять дослідження «соціальна допомога», «соціальний захист», «соціальне обслуговування», «соціальні послуги» та схарактеризувати як саме ці поняття взаємоузгоджуються між собою та з соціальною роботою як сферою професійної діяльності фахівців із соціальної роботи;

2) заслуговує на увагу детальна характеристика чинного законодавства, що регулює процес надання соціальних послуг в Україні, особливостей роботи недержавних організацій у сфері надання соціальних послуг населенню, що проживають у сільській місцевості. Однак, на наш погляд, у другому розділі, підрозділ 2.2., автору дослідження варто було б зосередити увагу на аналізі діяльності державних і комунальних соціальних служб, установ та організацій, які, згідно чинного законодавства, мали б функціонувати у сільській місцевості та надавати соціальні послуги окресленим автором дослідження у підрозділі 2.1. отримувачам соціальних послуг; на особливостях налагодження міжсекторальної та міжмуніципальної взаємодії, що є передумовою більш ефективної роботи;

3) вважаємо, що робота б виграла, якщо б автор у підрозділі 2.3. дисертації зосередив увагу саме на аналізі кращих практик надання саме соціальних послуг, передбачених ЗУ «Про соціальні послуги» у сільських територіальних громадах державними, комунальними та недержавними організаціями тим, хто цього потребує.

4) інформативним на насиченим є третій розділ дисертації. Особливої уваги заслуговують розроблені автором дослідження рекомендації з реалізації нормативно-правового забезпечення надання соціальних послуг у селі. Проте, на нашу думку, при розробці моделі надання соціальних послуг (підрозділ 3.1.) автору дослідження слід було зосередити та актуалізувати

увагу саме на проектуванні особливостей надання соціальних послуг на рівні сільських громад, взявши до уваги роботу виконавчого апарату громади, надавачів соціальних послуг (державних, комунальних, недержавних), їх структуру, рівні та особливості їх взаємодії, функції та специфіку роботи кожного суб'єкта у системі надання соціальних послуг у селі та отримувачів послуг.

Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даного дисертаційного дослідження та мають характер рекомендацій. Представлена дисертація є завершеною; сформульовані у ній положення, результати та висновки не викликають заперечень, становлять наукову та практичну цінність; є вагомим внеском у теорію та практику соціальної роботи.

Загальний висновок.

Дисертація Скочко Максима Олександровича «Організаційно-змістові засади надання соціальних послуг у сільській місцевості» за актуальністю, змістом, обсягом та якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає чинним вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Скочко Максима Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 – соціальна робота.

Доктор педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри педагогіки
та соціальної роботи,
Закладу вищої освіти «Український
католицький університет»,

Г.І. Слезанська

ПІДПИС Скочко Максим
ПОСВІДЧУЮ
ФАХІВЕЦЬ ВІДДІЛУ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ

